

p ä ä k i r j o i t u s

Putinin ideologia

Ensi vuonna pidettävissä duuman vaaleissa mitataan Putinin tukipuolueen Yhtenäinen Venäjä (*Jedinaja Rossiya*) kannatuksen kestävyys. Vaaleissa on Kremlin ideologiksi ryhtyneen presidentin avustaja Vladislav Surkovin mukaan kyse siitä, saako puolue ja sen miehittämä virkakoneisto äänestäjien valtakirjan jatkaa vallassa. Surkovin tavoite on, että Yhtenäinen Venäjä pysyy vallassa vähintään seuraavat 15-20 vuotta. Hän kysyy, miksei tämä voisi olla mahdollista kun se on kerran toteutunut myös Itävallassa ja Ruotsissa, joissa sosialidemokraattiset puolueet ovat hallinneet lähes yhtäjaksoisesti toisesta maailmansodasta lähtien.

Ukrainan oranssin vallankumouksen läksyt on opiskeltu Venäjällä tarkoin. Poliittisten valta-asemien rakentaminen määrääjäksi valitun presidentin henkilön varaan on riski erityisesti siinä vaiheessa, kun istuvalle presidentille valitaan seuraaja.

Venäjällä puhutaan politiikan tekemisestä ”politiikan teknologiana”. Poliitiikan kenttää strukturoidaan ja ohjailaan erilaisilla ”teknologioilla”, joissa mainostoimistoilla, medialla, politiikan konsulteilla ja *think tankeilla* on keskeinen rooli. Tällaista vallankäytön tapaa on hyvällä syyllä kutsuttu myös ohjailuksi demokratiaksi. Vaikka Venäjän demokratia täyttää muodollisesti poliittisen demokratian minimivaatimukset, tosiasiaa demokratia voi huonosti kun mittarina pidetään kansalaisten osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia.

Yksi Venäjän ongelmista on ollut se, minkälaiseen rooliin se sovitautuu kansakuntana ja osana kansainvälistä yhteisöä. Kalliin energian vaurastuttaman Venäjän tietoisuus vahvistuneesta asemastaan on johtanut sen viime aikoina ristiriitoihin useilla politiikan alueilla lännen

ja aivan erityisesti entiseen Itä-Eurooppaan kuuluneiden uusien EU-jäsenmaiden kanssa. Venäjä ei ole enää se sama ”pragmaattisesti” heikkoutensa tunnustava ja sen myötä muiden ratkaisut hyväksyvä maa kuin vielä kymmenen vuotta sitten.

Mihin Putinin politiikalla sitten pyritään? Tärkein päämäärä on, että valta säilyy presidentin joukkueen käsissä myös Putinin kauden jälkeen. Tätä alleviivaa Putinin lähipiiristä kuultu ilmoitus, jonka mukaan on ainoastaan luonnollista, että Putin vaikuttaa seuraajansa valintaan sopivaksi katsomallaan tavalla. Varsinaisesti tässä ei ole mitään uutta, sillä myös Putinin oma presidenttitie alkoi siten, että Jeltsin ja hänen lähipiirinsä nosti hänet tuntemattomuudesta ensin pääministeriksi ja sitten presidentiksi.

Ehkä merkittävin poliittinen muutos siirryttäessä Jeltsinin kaudesta Putinin kauteen on ollut se, että Jeltsinin vaalivoiton 1996 massiivisella tuellaan taanneet ja huomattavaa kulussientakaista valtaa käyttäneet oligarkit ovat menettäneet Putinin aikana asemiaan. Sekavan yksityistämisprosessin aikana omaisuutensa keränneet oligarkit ovat Mihail Hodorkovskia ja muutamaa muuta lukuun ottamatta säilyttäneet omaisuutensa ja keskittyneet liiketoimintaan, mutta joutuneet jättäneet politiikan näkyvän kentän Putinin hallinnolle ja poliitikoille.

On myös nähtävissä, että Putin pyrkii voitamaan Venäjän politiikan tekemisen pirstaleisuutta, epäjatkuvuutta ja ennustamattomuutta ylläpitävät ongelmat. Hän on pyrkinyt johdonmukaisesti rakenteistamaan poliittista kenttää siten, että vallan käyttö ja vakaus eivät nojaisi enää yksinomaan presidentin henkilöön. Tähän löytyy myös looginen selitys. Putinin seuraaja saattaa hyvin olla joku paljon vaatimattomampaa

kansansuosiota ja auktoriteettia nauttiva henkilö kuin Putin itse. Jos Venäjää kohtaa silloin joku vakava kriisi kuten oli esimerkiksi Beslanin koulukaappaus, on vaarana, että tilanne ei pysy vakaana yksin presidentin voimin.

Putiniin sitoutuneen valtaa käyttävän eliitin hajoaminen keskenään kilpaileviin ryhmiin presidentinvaalitaistelun aikana pyritään estämään sitomalla se Yhtenäinen Venäjä -puolueeseen ja kanavoimaan samaan aikaan ”putinilaisen” politiikan nyt nauttima kannatus samaisen puolueen poliittiseksi pääomaksi. Tämän lisäksi johtava puolue tarvitsee poliittisen ohjelman, jota tarjotaan kansalle koko Venäjän etujen mukaisena ja sen yhteisiä arvoja edustavana ideologiana.

Tätä varten Kremlissä on aktivoitu uudelleen hanke ”valtioideologian luomisesta”. Yhtenäinen Venäjä -puolueen valtioideologian on nähty sisältävän kolme päämäärää: Venäjän suvereniteetin puolustaminen; ohjaillun demokratian voimistaminen; ja Venäjän suuruuden palauttaminen. Kun yhteiset positiiviset patriootiset arvot muodostavat yhden osan ohjelmaa, sen toinen osa rakentuu negatiiviselle perustalle – yhteisten vihollisten ja uhkien vastustamiselle. Tällainen uhkakuvien määrittely ja niiden vastustaminen sekä positiivisten isänmaallisten arvojen korostaminen on tunnettu yhdistelmä, jota on hyödynnetty käytännössä kaikkien kansallisvaltioiden valtioideologian luomiseen ja kansalaisten paimentamiseen tukemaan valtiota.

Surkovin nimeämiin sisäisiin uhkiin kuuluvat ”oligarkkien revansistiset voimat” Mihail Kasjanovin ja Boris Berezovskin johdolla. Toisen ryhmän muodostavat ”isolationistit”, joka koostuu toisaalta äärioikeistolaisista uusnatsien ryhmistä ja toisaalta *Rodina* -puolueen vasemmistopatrioteista. Ulkoisten vihollisten ykköspaikka kuuluu luonnollisesti terroristeille, mutta ulkoisiin uhkiin luetaan myös tarkemmin määrittelemättömät Venäjän suvereniteetin vaarantavat voimat. Ne pyrkivät heikentämään ja hajottamaan Venäjää joko hyökkäämällä sen hallitusta vastaan tai hyödyntämällä separatistista kansallismielisyyttä Venäjän pirstomiseksi.

Venäjän suvereniteettia vaarantavilla ulkoisilla uhkilla on viitattu viime aikoina usein ulkomailta tuettuihin värillisiin vallankumouksiin entisen Neuvostoliiton alueella. Kansalaisjärjestölain hyväksymistä pidetään yleisesti esimerkkinä tämän ”uhkan” mahdollisuuden torjumisesta. Separatistisilla pyrkimyksillä taas tarkoitetaan erityisesti Kaukasiaa.

Venäjän suvereniteetin puolustamiseen on liitetty myös Venäjän kansallisten ja sen nykyisen kehitysvaiheen erityispiirteiden sekä venäläisen ”suvereenin demokratian” puolustaminen. Näillä argumenteilla on vastustettu ”ulkoapain tuotavia” arvoja ja vaatimuksia ”ulkoapain sanelluista” ihmisoikeuksien ja demokratian toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Tällainen argumentaatio saa Venäjällä kannatusta, sillä 1990-luvun ”demokraattien” kautta ei muistella lämmöllä talousuudistusten raskaiden sosiaalisten seurausten vuoksi.

Jo jonkin aikaa on ollut havaittavissa, että Putinin politiikkaan on ilmaantunut lisäpiirre, josta on käytetty nimitystä rationaali patriotismi. Se hyödyntää venäläisten kansallismielisyyden kasvua kanavoimalla sen vallankäyttäjien omiin tarpeisiin. Samalla kun Putin on avannut Venäjää ulkomaisille investoijille ja teknologialle, hän on padonnut päättävästi kaikki yritykset ”demokratian tuonnista” tai muusta Venäjän sisäisiin asioihin puuttumisesta. Kremlin näkökulmasta kysymys on juuri siitä, mistä Venäjällä puhutaan suvereniteetin puolustamisena. Ulkopuoliset voivat nähdä sen myös vallan keskittämisenä entistä lujemmin presidentin hallinnon käsiin.

12.6.2006

Markku Kangaspuuro